

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 21.03.2022
Published /Yayınlanma 31.05.2022
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Özbek, A.U. & Tan, Z. (2022). Benlik, Dramaturji ve Gattaca filminin bu kavramlar bağlamında analizi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(83), 1008-1018.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3101>

Doç. Dr. Ali Ulvi ÖZBEY

<https://orcid.org/0000-0002-7880-8312>

Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü / TÜRKİYE

Zekiye TAN

<https://orcid.org/0000-0001-6552-2641>

Bingöl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü / TÜRKİYE

BENLİK, DRAMATURJİ VE GATTACA FİLMİNİN BU KAVRAMLAR BAĞLAMINDA ANALİZİ

THE SELF, DRAMATURGY AND ANALYSIS OF THE GATTACA MOVIE IN THE CONTEXT OF THESE CONCEPTS

Issue/Sayı: 83

Volume/Cilt: 9

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

ÖZET

İnsan davranışlarını özenle inceleyen önemli sosyal bilim kuramcılarında Erving Goffman benlik sunumu ile konuyu detaylı bir şekilde ele almıştır. Goffman genel olarak benlik sunumu teorisini sahne alegorisi üzerinden ifade etmeyi tercih etmiştir. Sahnenin ön tarafı, arka tarafı, performans, seyirci, vitrin gibi kavramlar üzerinden konuya bir yaklaşım geliştirmiştir. Sahneyi bir metafor olarak kullanan Goffman benliği burada ikiye ayırmış ve iki benlik arası çatışma üzerinden insan davranışlarını anlatmaya çalışmıştır. Kuramın detaylı oluşu hem yüz yüze iletişim hem de sanal mecralardaki benlik sunumunu açıklarken eksik bir nokta bırakmamaktadır. Çalışmamızın somutlaşmasını sağlamak üzeri yararlandığımız sinema ise uzun yıllardır var olan bir sektör olup son yıllarda büyük ilgi görmektedir. Özellikle sosyoloji alanında kendisinden fazlasıyla istifade edilen sinema, birçok konuyu ve teoriyi ele almak için oldukça elverişli bir platform haline gelmiştir. Biz de çalışmamızda Erving Goffman'ın benlik sunumu kuramını Gattaca filmi örneğinden yola çıkarak detaylıca ele alıp, benlikler arası çatışmanın ortaya çıkarabileceği sonuçlara değinmeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Benlik, Benlik Sunumu, Dramaturji, Sinema, Erving Goffman.

ABSTRACT

Erving Goffman, one of the important social science theorists who meticulously examines human behavior, has discussed the issue in detail through self-presentation. Goffman generally preferred to express his theory of self-presentation through scene allegory. He developed an approach to the subject through concepts such as the front of the scene, the back of the stage, performance, audience and showcase. Goffman divided the self into two here and tried to explain human behavior through the conflict between the two selves by using the scene as a metaphor. The detailed nature of the theory does not leave a missing point when explaining the self-presentation in both face-to-face communication and virtual media. Cinema, which we benefit from to embody our study, is a sector that has existed for many years and has attracted great attention in recent years. Cinema, which is especially benefited from in the field of sociology, has become a very convenient platform to deal with many subjects and theories. In our study, we tried to deal with Erving Goffman's theory of self-presentation in detail, based on the example of the movie Gattaca and tried to address the consequences of conflict between selves.

Keywords: Self, Self Presentation, Dramaturgy, Cinema, Erving Goffman.

1. GİRİŞ

Benlik, bireyin kendini nasıl tanımladığını ifade eder. Bu tanımlama biçimi sürekli değişiklik arz edebildiği gibi, benlik sunumunun gerçekleştiği platformda değişiklik arz edebilmektedir. Benlik sunumu bireyin kendisini topluma gösterdiği ve kendini ifade ettiği şeklidir. Benlik sunumu günlük yaşamda veya günümüzde insan yaşamında önemli bir yere sahip olan sosyal medya platformunda da gerçekleştirilebilmektedir. Benlik kavramı ile ilgili birden fazla tanım ya da metaforla açıklanmaktadır. Konuyla ilgili önemli isimlerden biri olan Erving Goffman benliği açıklarken onu bir sahne alanına benzeterek açıklamaktadır. Goffman bireylerin yaşamları içerisinde karşılıklı etkileşimlerini tiyatro alımı üzerinden açıklamıştır (Esgin, 2008, s. 116). Dramaturji kuramı ile bireylerin benlik sunumları, farklı benlik tanımları ve benlik çatışmaları gibi kavramlara açıklık getirmektedir. Dramaturji kuramında benlikle ilgili tüm bu açıklamaları tiyatro sahnesi ve bu sahnede bulunan kavramlar üzerinden açıklamaktadır. Bireyin günlük hayatını buradaki iletişim ve etkileşim alanını sahne önü ve sahne arkası gibi tiyatro sahnesinin kavramlarıyla açıklamıştır. Arka alanda bireyin istediği gibi davrandığı bir alan iken, ön taraf ise bireyin daha çok sosyal çevrenin tutumlarına göre davranışlarını biçimlendirdiği alandır. Goffman bireyin bu iki alan içerisinde bazı çatışmalar yaşadığından bahsetmektedir. Ancak sahnede gösterdiği benlik, benlik sunumu içerisine girmektedir. Birey bu iki benlik arasındaki çatışma sonucunda en iyi benliğini sunmaktadır. Goffman günlük yaşamı oyun, toplumu ise bir sahne olarak görmekte ve bireylerde bu sahnede performanslarını en iyi şekilde sergileyen birer aktör olarak görmektedir (Esgin, 2008, s. 118). Toplumun etkisiyle ilişkili olarak bireyin kendini tanımlama şekli benlik olarak ele alındığı düşünüldüğünde Goffman'ın benlikle ilgili tüm açıklamaları da aktör/oyuncu ve seyirci arasında etkileşimde ele alınmaktadır. Sinema son yıllarda büyük ilgi kazanmış bir alandır. Bu alanda insanlık tarihiyle, bugünüyle ve geleceğine dair her şey ele alınabilmektedir. Sinema hem bir amaç olarak var iken bazen de bir araç olarak kendisine yer bulmaktadır. Bazı konulara açıklık getirmek ve örnek olmak adına önemli bir görsel araç görevini de üstlenmektedir. İnsanın çokta uzak olmayan geleceğinden bir varsayımı yansıtan Andrew Niccol'un yönetmenliğini yaptığı Gattaca aynı zamanda Goffman'ın benlik sunumu ile ilgili önemli bir örnek teşkil etmektedir. Film Erving Goffman'ın kuramına açıklık getirmek konusunda bir araç olarak kullanılacaktır. Filmde damgalı bir bireyi Goffman'ın dramaturji kuramındaki sahne önü ve sahne arkası kavramlarıyla yaşadığı dünyası ele alınmıştır. Toplumun damgalı bireye olan bakış açısını birey de bir müddet sonra benimseyebilmektedir. Toplum damgalı bir birey için ne düşünüyorsa bireyde onu düşünme ve ona inanma eğilimindedir (Goffman, 2020, s. 34). Damgalı bireyler toplum tarafından görüldükleri imaja bir süre sonra inanabilir ve benimseyebilmektedir. Vincent Freeman (Ethan Hawke) ise bu yanılgıya düşmemiş ve kendine inarak hayallerini gerçekleştirmiştir. Önemli bir genetik mühendisliğinin olduğu filmde bireyler laboratuvar ve normal şartlarla dünyaya gelen bebekler olarak ikiye ayrılmaktadır. Gattaca'da insanlar geçerli ve geçersiz olarak ayrılmakta ve geçersizler toplumda ötekileştirilen ve sınırlandırılanlar sınıfında bulunmaktadır. Filmde önemli üç karakter olan Vincent Freeman (Ethan Hawke), Jerome Eugene Morrow (Jude Law) ve Irene Cassini (Uma Thurman) insanın hayatında yaşadığı farklı benliklerini, benlik çatışmalarını ve benlik sunumlarını birbirlerinden farklı yaşamaktadırlar farklı yaşamaktadırlar. Vincent Freeman (Ethan Hawke) sahne arkasında ve sahne önünde aynı benliği yaşayabilmek adına bazı tehlikeli süreçlerden geçmektedir. İki bölüm olarak ele alınmış olan filmin içinde Vincent Freeman (Ethan Hawke)'ın farklı benlik çatışmaları da görülmektedir. Jerome Eugene Morrow (Jude Law) ise yaşadığı bir sakatlıktan dolayı ön sahneyi tamamen terk etmiş bir karakterdir. Son olarak Irene Cassini (Uma Thurman) için filmin başında iki benliği arasında bir denge olan bir karakter iken öğrendiği bazı gerçekler yüzünden önemli çatışmalar yaşamaktadır. Filmdeki üç karakterde bu süreçleri farklı yaşamakta ve farklı çatışmalar yaşamaktadırlar.

Bu çalışmada öncelikle Erving Goffman'ın benlik sunumu kuramı ve Dramaturji açıklanmış, ardından Gattaca filminin başrol karakteri Vincent Freeman (Ethan Hawke) ve diğer karakterler üzerinden kuramın çözümlemesi yapılmış ve son olarak filmin sinemasal analizi yapılmıştır.

2. BENLİK ve DRAMATURJİ

Benlik kavramı son yıllarda sosyal bilimciler tarafından önem arz eden bir konu haline gelmiştir. Özellikle sosyal medyanın hâkimiyeti ile birlikte bireylerin benliklerini gösterme çabalarından kaynaklanmaktadır. “The self kavramı olan “benlik” ve the self concept olan “öz-kavram” ve “ego” tanımlamalarıdır” (Sevim & Artan, 2021, s. 110). Benlik kavramı anlamı dışında toplumsal değişimdeki yeri, tam olarak neye karşılık geldiğiyle ilgili bazı kuramlar geliştirilmiştir. Cooley Ayna Benlik kuramında bir bireyin kişi hakkındaki düşünceleri onun nasıl hissedeceğini belirlediğini

anlatmıştır (Aslan-Yılmaz, 2016, s. 83). Ayna benlik kuramında, bireyin başkası tarafından kendisiyle ilgili düşüncelerine karşı geliştirdiği tutumdur. Benlik kuramlarından diğeri de Mead'ın kuramıdır. Mead benliği ikiye ayırmıştır. Bunlardan biri toplum karşısındaki davranışlar iken diğeri bireyin tek başına sergilediği davranışlardır. "Mead de, benliği "Bilen Benlik" ve "Bilinen Benlik" şeklinde ikiye ayırarak incelemiştir" (Özen & Gülaçtı, 2010, s. 34). Mead'ın bilen benlik ve bilinen benlik kavramları arasında açık ve kapalı olma ayrımı bulunmaktadır. Benlikle ilgili önemli bir kurama sahip olan önemli bir isim de Erving Goffman'dır. Goffman benlik anlayışında Mead'den etkilenmiştir. Goffman insan davranışlarının sunumunda farklılık olduğunu gözlemlemiştir. Onun kuramını en önemli kılan şey insan davranışlarını incelleme ve açıklamış olmasıdır. Goffman'ın kuramını önemli kılan şey teknik durumlardan çok onun insan davranışları üzerindeki detaycılığı ve duyarlılığı olmuştur (Giddens & Turner, 2013, s. 39). Goffman insan davranışlarındaki farklılığı görmüş ve kuramında bu konu üzerinden bazı açıklamalarda bulunmuştur. Kuramında da insan davranışlarındaki farklılığı farklı benlikler üzerinden açıklamaya çalışmıştır. Benliği insan davranışlarının çoğu örneğinin sergilenebileceği bir alan olan tiyatro sahnesi üzerinden açıklamıştır. Goffman'a göre, benlik bireyin sahne performansı içerisindeyken kim olduğuyla ilgili yaşadığı duygudur (Ritzer & Stepnisky, 2013, s. 120). Goffman'ın benlik kavramına dair düşüncesinden hareketle birey günlük yaşamı içerisinde sergilediği kişinin yanı sıra hissettikleridir. Elbette toplum bireyi bazı davranışları konusunda etkilemektedir. Benlik, bireyin toplumdaki etkileşimi ve iletişimi sonucunda ortaya çıkmaktadır (Ritzer, 2014, s. 425). Goffman bireyin tek başına benliği ile ilgili bir tanımlaması var ama toplumun da bunun üzerinde bir etkisi olduğundan bahsetmektedir. Toplumun etkisi ve bireyin kendi içindeki çatışmaları da bir süreç içinde gerçekleşmektedir. Benlik bireyin yaşamı boyunca her düzenin bir ürünü olup tüm bunlardan bir parça taşımaktadır (Goffman, 2018, s. 235). Bu oluşum bazen birey temelli bazen de toplum temelli olabilir. Genel olarak kişinin ya da toplumun tek başına etkili olduğu bir süreç olduğu söylenemez. Bireyin kendisini nasıl tanımladığıyla ilgili bir süreç olsa dahi tamamen bireyin kendisiyle ilgili olan bir kavram değildir (Kavut, 2018, s. 2). Toplumla etkileşim içinde olan bireyin bu etkileşimden aldıkları ve kendisiyle ilgili oluşturdu bir imgedir. Tüm bu etkileşim ve kişinin kendisiyle ilgili değerlendirmeleri sonucunda sunulan benlik bireyin sunduğu en iyi benlik olmaktadır. Birey kendisine karşı duyduğu beğeni ve hayranlık narsizm olarak nitelendirilebilirken, toplumun ona karşı düşünceleri de benlik sunumu olarak ele alınabilmektedir (Barıtcı & Fidan, 2018, s. 40). Benlik sunumu kavramını son yıllarda gelişen teknoloji ve sosyal medya platformları ile birlikte daha örneği görülmektedir. Benlik sunumu üzerinden gerçekleşen bu mecraların sayısı be katılımcısı arttıkça kavramda daha fazla ele alınmaya başlanmıştır.

Benlik kavramı, her geçen gün daha çok dikkat çeken bir kavram olmanın yanında birçok sosyal bilimci bu kavramı iki yönlü olarak ele almaktadır. "Kişi (person) sözcüğünün ilk anlamının "maske" olması büyük olasılıkla basit bir tarihsel rastlantı değildir" (Goffman, 2018, s. 31). Kişi kelimesinin maske anlamına gelmesi de onun iki farklı yönünün olduğu ele alınırken, anlamı tesadüfi olarak seçilmediğini gösterebilecek niteliktedir. Goffman benlik kavramının iki yönünün olduğu söyleyen isimlerden biri olmanın yanında bunu sahne metaforuyla ele almaktadır. İnsan davranışlarındaki farklılığı, benliğin farklı yönlerini, benlik çatışmalarını ve benliğin sunumunu sahne alegorisi üzerinden ele almıştır. Bu yapma sebebi ise, sahne performansı ile günlük yaşamdaki davranışlar arasında bir benzerlik görmektedir.

Goffman bireyin günlük yaşamında ve teatral performansı arasındaki davranış benzerlikleri görmüştür (Ritzer, 2014, s. 63). Tiyatro sahnesinde sergilenen davranışların bireylerin günlük yaşamları içerisindeki iç çatışmaları ve en iyi halini sunmaları gibi benzer davranışlar görmüştür. Bunu yaparken performans, etkileşim, rol, oyuncu, seyirci, gözlemci, verilen izlenim, yayılan izlenim, set ve kişisel vitrin kavramlarına değinerek açıklamıştır. Goffman bu yaklaşımında, insanın günlük davranışları içerisinde örnek davranış içerisinde bulunmak gibi sahnede de en iyi performans sergilenmektedir. Birey en iyi halini sunarken tiyatro sahnesindeki gibi diğerleri tarafından onaylanmak ve beğenilmek istemektedirler (Barıtcı & Fidan, 2018, s. 44). Goffman benliği iki yöne ayırdığı nokta ise sahne önü ve sahne arkası arkasındaki kişinin farklı davranışları sergilenmesi üzerinden olmuştur. Sahne önünde birey kendisinden bekleneni en iyi şekilde sergilemeye çalıştığı bir konumdur. Goffman sahne arkası için bireyin daha gayri resmi, samimi ve rahat bir konum olduğunu ifade etmektedir (Aygül, Çelik, & Şensoy, 2018, s. 189). Bireyin sahne önünde en iyi performansı sergilemesi toplumda örnek bir kişi olmaya çalışırken ve kurallara uygun yaşadığı alana benzetilirken, sahne arkası rahat ve samimi olan taraf ise bireyin günlük yaşamında yalnız ve yahut çok az insana gösterdiği haline benzetilmektedir. Goffman benlik sunumunu ele alırken vitrin ve performans kavramları üzerinde önemle durmuştur (Kavut, 2018, s. 3). Performans toplumun yani seyircinin bireyden beklediği davranışı, olmasını

istediği kişiyi sergilediği yer iken, vitrin bireyin kendine has özelliklerini barındırmaktadır. Vitrin kişinin topluma veya seyirci karşısında performansı sergilerken öncesinden sahip olduğu özellikleri ve donanımını kapsamaktadır (Goffman, 2018, s. 33). Goffman tiyatro sahnesinde benlik kavramını oyuncu/aktör üzerinden açıklamaya çalışmıştır. Goffman sahnedeki benliği bireyin seyirciye veya topluma görünmek istediği imajı olarak ifade etmiştir (Hülür, 2017, s. 164). Benlik sahnedeki oyuncunun sahne arkasındaki ve sahne önündeki davranışları, özellikleri kendini nasıl tanımladığı şeklinde ifade edilebilir. Sahnedeki birey gerçek hayatta bir metne bağlı olmadan ve spontane bir şekilde yaşamaktadır. Dramaturji benliği sahnedeki oyuncunun gerçekte bir metne bağlı olmadan sergilediği hali olara tanımlamaktadır (Poloma, 2017, s. 217). Sahnede de ve günlük yaşamda da kurallar bulunmakta ancak konuşulanlar, davranışlar ve tercihler günlük hayatta bir yere bağlı kalınmadan yapılmaktadır. Goffman sahneyi saha çok profesyonel bir alan olara görünken, günlük hayat daha çok olağan bir şekilde yaşanan yer olarak görmektedir (Hülür, 2017, s. 158).

Toplum birey için hazırlanan bazı yazılı ve yazısız kurallara uymasını beklemektedir. Birey bu kurallara uygun davrandığı takdirde örnek olmaktadır. Ön sahne ve arka sahne benlikleri arasındaki çatışma sonucu birey her zaman tam anlamıyla kurallara uygun davranmayabilir. Bireyin hissettiği benlik ve kendisinden beklenen benlik bazı zamanlar çatışmaktadır. Kişinin bu çatışmayı yaşamasının sebebi o an içinde yapmak istedikleri ve bunun yanında durmakta olan toplum beklentisidir (Ritzer & Stepnisky, 2013, s. 119-120). Goffman, toplumun bireyi bazı durumlara zorlamasından dolayı, bireyi bazı olumsuz tavırlara zorladığını anlatmaktadır (Slattery, 2017, s. 192). İnsanlar beklentiler karşısında istediklerinden her zaman kaçamayabilir. Goffman olguları okula giden çocuğun çabasına benzeterek olgular için bir çaba sarf edince değişebilir ancak onlardan asla tam anlamıyla kaçılmayacağını ifade etmektedir (Goffman, 2019, s. 53).

Birey toplumda çoğu zaman ideal bir benlik sergilemek adına bazı olumlu tutumlar içerisinde olabilmektedir. Goffman insanların her zaman ideal bir izlenim bırakmak için bazı performanslar sergilediklerinden bahsetmektedir (Özkök, 2019, s. 76). İyi bir benlik sunumu için birey toplum tarafından idealize edilmiş imgelere uygun şekilde davranmaktadır. İnsanlar toplumdan etkilenmenin yanında bazen de bazı net tutumları etrafında istenilen davranışı sergileyebilmektedirler. Toplumun bireye karşı belirlediği davranışları birey bazen kendi doğası ile harmanlamaktadır (Goffman, 2020, s. 160). Buradan hareketle bireyin sahne arkasındaki benliğinden tamamen kopmadığını sadece davranışları kendi gerçeğiyle yorumlayarak sunduğu söylenebilir. Örneğin, sevmediği işi yapan biri iş yerinde en güzel şekilde davranırken, eve gelince işi hakkında olumsuz ifadeler içinde bulunabilmektedir. Kariyer kavramı iki bağlamda ele alınacak olursa, bir tarafta kişinin hissettiği bir şekilde bağlılık yaşarken, diğer tarafta resmi durumlar sebebiyle yaşanmaktadır (Marshall, 2014, s. 387). Birey her zaman sahne arkası benlik ve sahne önü benliği bu şekilde yaşamayabilir. Bu çatışma bazen toplumlar, dinler, diller ve kültürel anlamdaki farklılıklardan dolayı daha büyük yaşanabilmektedir. Goffman'ın damga kuramındaki bireylerin karşılaştığı farklı bir davranış şekli olduğu görülmektedir. Toplumda belli başlı imgeler bulunmakta ancak bunlar her zaman herkes için geçerli olmayabiliyor. Damga, insanların kazandığı, doğuştan gelen ya da sonradan sahip olduğu bir şey olabilir (Slattery, 2017, s. 191). Örneğin, bireyin doğuştan bir uzuv eksikliği olabilir veya sonradan bir kaza sonrası bunu yaşabilmektedir. Goffman'a göre damga bazen bireyin doğuştan getirdiği, bununla yaşadığı, toplumun kendisine koyduğu normları yaşayamaya ve içselleştirmeye çalışan bireylerdir (Goffman, 2020, s. 64). Damgalı birey çoğu zaman istedikleri çoğu şeyden yararlanamamakta ve toplumun kendisini için oluşturduğu sınırlar içerisinde yaşamaya çalışmaktadır. Böyle bir bireyinde benlik sürecindeki çatışmaları da tabii ki farklılık gösterebilmektedir.

3. GATTACA

Andrew Niccol'un yönetmenliğini yaptığı ve başrollerini Ethan Hawke (Vincent Freeman), Uma Thurman (Irene Cassini) ve Jude Law (Jerome Eugene Marrow)'ın oynadığı Gattaca (1997) filmi, genetiği değiştirilmiş bireyler ile toplumsal sınıflaşmayı işlemiş olduğu bir filmidir. Mükemmel bebekler sipariş edilebilen, hatta piyanist olanların 12 parmaklı çocuk isteyebildikleri bir dünyadır. Gattaca kelimesindeki harflerin DNA sarmalındaki G (Guanin), A(Adenin), T(Timin) ve C(Sitozin) bazlarından gelmiş olması ayrıca filmin konusuna bir göndermedir. Ancak filmdeki tek detay bu değildir. Bireylerin geçerli-geçersiz olarak kabul edildiği bu dünyada geçerli olan bireylerin girişlerinde sonsuzluk sembolü bulunurken, geçersiz bireylerde ise haç sembolü çıkmaktadır. Genetiği değiştirilmiş bireyler için sonsuz potansiyel izlenimi verilmektedir. Geçersiz bireyler ise "Tanrı'nın evlatları" olarak nitelendirildikleri için haç sembolü kullanılmıştır. Karakterlerin isimlerinde de olay örgüsüne yönelik detaylar bulunmaktadır. Vincent, zafer kazanan, üstün gelen anlamında olup

karakterinde kimliği bu doğrultudadır. Euqene, sağlıklı doğan anlamındadır. Euqene ise geçerli birey olmakla birlikte geçirdiği kaza ile artık yürüyemeyen bir karakterdir. Irene Cassini ise soy ismini astronomi alanındaki önemli çalışmalarıyla tanınan ünlü Giovanni Domenico Cassini'nin soy isminden almıştır. Irene ise Gattaca şirketinde çalışan ve uzaya gitmek isteyen bir karakterdir. Mekânlarda yine gen konusuna dair dizayn edilmiştir. Euqene'nin evinde merdivenin DNA sarmalına benzemesi buna örnektir.

Filmde bireyler arasında bir “gen ayrımcılığı” bulunmaktadır. Bireyler genleri ile sınırlandırılıyorlar ve bireyler buna inanarak yaşamaktadırlar. Ancak filmdeki Vincent Freeman (Ethan Hawke) karakteri bu duruma aykırı davranıp bu yanlışla yaşamayı seçmeyen bir karakterdir. Çünkü onun için insan ruhu için bir gen yoktur. Genlerin aslında kaderi belirleyici olmadığını Müdür Director Josef (Gore Vidal)'in şiddet geni olmamasına karşın katil olması ve Vincent Freeman (Ethan Hawke)'ın manik depresyon, dikkat eksikliği ve kalp hastalığı olmasına rağmen uzay bilimci olmayı başarmasıdır.

Film çok uzakta olmayan bir gelecekte ve insan ırkının genetiğiyle ıslahın gerçekleştiği bir dünyadan bahsetmektedir (Küskün, 2015). Teknolojinin her geçen gün hızlanan geçmişine bakıldığında insanlık için yakın bir gelecekte bahsediliyor olabilir. İnsan geniyle ilgili yüksek teknolojinin olduğu bu filmde bireyler insanlığın yıllardır yaşadığı bir sınıf sistemini yeniden gözler önüne sermektedir. Bireyler kendi içinde geçerli ve geçersiz olarak ayrıştırılıp, buna göre bazı sınırlamalar ya da imtiyazlara maruz kalmaktadırlar. Filmde bireyler geçerli ve geçersiz ayrılmış olup öjenist bir anlayışla geçersiz bireylerin ötekileştirildiğini ortaya koymaktadır (Halidi, 2017, s. 116). Bireyleri birbirlerinden ayıran şeyler ise yüksek teknolojilerle oluşturulmuş makinelerle belirlenmektedir. Bireyler tükürük, idrar, parmak izi ve kornea gibi özelliklerle ayrılıp geçersiz olanlar bazı sınırlandırılmalarına maruz bırakılmaktadır (Halidi, 2017, s. 116). Geçerli ve geçersizlik durumları genlerine bağlı olarak test edilmektedir. Film baştan sona bir gen ayrımcılığı üzerinden ilerlemektedir. Filmde genetik özellikler, genetik ayrımcılık ve genetik mühendislik üzerinden ayrımcılık ve damga gibi konulara çokça yer verilmiştir (Halidi, 2017, s. 116).

Öjenist anlayışın ve damgalanmanın hâkim olduğu filmde genetik ayrımcılık konusuna da sıkça değinildiği görülmektedir. Filmde genetik ayrımcılığın oluşturacağı adaletsiz ortamın sonuçları ile ilgili önemli yanıtlar vermektedir (Yamanol, 2017). Gattaca insanlığın bugününe uzak olmayan bir tarihte geçmiş olup insan DNA'sı ile oynanarak kusursuz bireyler yaratılmasından bahsetmektedir (Önce, 2020). Gattaca'da birey doğmadan hastalık, duygu, öleceği yaşa kadar her şeyi belirlenmektedir. Bireyin genetiği CV'si işlevini görerek onun tüm yaşamına dair bilgiler vermektedir (Özcan, 2019). Teknoloji tarih boyunca çoğu zaman beraberinde bazı etik problemler getirmiştir. Gattaca filmi bu konuya ilişkin bir örnek olmaktadır. Genetiği değiştirilmiş süper insanlarla birlikte bazı etik sorunları da getirmektedir (Önce, 2021). Tüm bu etik problemlerin yanı sıra toplum tarafından damgalanmış başrol tüm olumsuzluklara rağmen başarının insan geniyle ilgili olmadığını kanıtlamaktadır. Filmde geçersiz bireyler için yer alan tüm dezavantajlara karşın geçersiz bir bireyin Gattaca için imkânsız bir başarı gösterdiği görülmektedir (Yamanol, 2017).

Vincent Freeman (Ethan Hawke) sistemin geçersiz bireylerinden biri olup film boyunca Vincent Freeman (Ethan Hawke)'ın yaşadığı gen ayrımcılığı birçok diyalog da görülmektedir. *Tanrının el işini düşünün, onu çarpık yarattığını, kim düzeltebilir? Sadece doğa Ana'ya müdahale edeceğimizi düşünmekle kalmıyor, Ana'nın bizden bunu beklediğini de düşünüyorum*, filmin giriş cümlesidir. Filmde tanrısal olanın kusurlu olduğuna dair bazı diyaloglar ve imgeler bulunmaktadır. Vincent Freeman (Ethan Hawke) sistemin “love baby” olarak adlandırılan çocuğudur. Bundan mutlu olmadığı ise *“Derler ki aşta hamile kalınan çocuğun mutlu olma ihtimali yüksektir. Artık böyle bir şey söylenmiyor. Annemin neden kendini genetikçisinin değil de, Tanrı'nın ellerine bıraktığını hiçbir zaman anlayamadım.”* Sözüden ve devamındaki uğraşlarından anlaşılmaktadır. Bireyler toplumda olumlu bir benlik sunumu yapmak isterler ancak Vincent Freeman (Ethan Hawke) damgalı bir bireydir ve toplumun onu sınırlandırdığı durumlar söz konusu olmaktadır. Vincent Freeman (Ethan Hawke)'ın abisi Anton Freeman (Loren Dean) geçerli bir bireydir. Annesi ve babası tarafından seçilen özelliklerle dünyaya gelmiş bir çocuktur.

+ İlk olarak cinsiyetine karar verelim. Düşündünüz mü?

- Vincent'in bir erkek kardeşi olmasını istiyorduk.

+ *ela gözlü, siyah saçlı ve açık tenli olarak belirtmişsiniz. Zararlı olabilecek potansiyel tüm durumları ortadan kaldırdım. Erken yaşta kellik, miyopluk, alkolizm ve bağımlılık, şiddet eğilimi, obezite gibi. Normal yolla bin kez denerseniz bile böyle bile netice elde edemezsiniz.*

Vincent Freeman (Ethan Hawke) uzaya gitmek istemekte, ancak içinde yaşadığı sistemde geçersiz birey olduğu için kendisine böyle bir şans verilmemektedir. Vincent Freeman (Ethan Hawke) belli bir yaştan sonra ailesinden ayrılıp Gattaca uzay istasyonunda çalışmanın yollarını aramaktadır. Başarılı olmasının önemi yoktur, çünkü önemli olan tek şey geçerli genleriydi ve o buna sahip değildi. *Ne kadar alıştırma yaptığının veya ne kadar çalıştığının bir önemi yoktu. En iyi sınav sonucu, yanında kan testi olmadıkça bir anlam ifade etmiyordu.* Sözü onun sistemde maruz kaldığı sınırlamalardan dolayı söylenmişti. Sonunda bulunduğu bir adam ona geçerli ancak yaşadığı bir kazadan dolayı yürüyemeyen Jerome Eugene Marrow (Jude Law)' un yerine geçerek, uzay istasyonunda çalışmaya başlamıştır. Kısa bir süre sonra hayalini gerçekleştirir ve uzaya gider. Uzaya giderken, *"Bu dünya için yaratılmamış birisi olarak, ayrılmakta birden bire zorlandığımı itiraf etmeliyim. Vücudumuzdaki her atomun, bir zamanlar, yıldızların bir parçası olduğu söylenir. Beklide ayrılmıyorum. Belkide eve dönüyorum"* cümlesini kullanır. Eve döndüğünü düşünme sebebi ise, tanrıdan gelen bir bebek olduğu için dünyadan çıkmış olması da evine gittiğine dair bir yaklaşımdır.

Gattaca filmi Erving Goffman'ın Dramaturji kuramı, benlik sunumu ve damga kuramlarına dair önemli bir örnek teşkil etmektedir. Vincent Freeman (Ethan Hawke), Irene Cassini (Uma Thurman) ve Jerome Eugene Marrow (Jude Law) sahnenin oyuncularındı. Vincent Freeman (Ethan Hawke), damgalı birey olmanın yanında Sınırları olan ve bu sınırlar içerisinde bazı davranışlar içerisinde bulunabilmektedir. Vincent Freeman (Ethan Hawke) iki benliği arasında çatışma içerisinde olan bir karakteri tasvir etmektedir. Arka sahnede genlerine bağlı yaşamadan ve kendine güvenen bir birey iken ön sahnede toplumun(seyircinin) ona dayattığı kurallar çerçevesinde yaşamını sürdüren bir karakterdir. Sahne alegorisi üzerinden tasvir edilecek olursa, arka sahnede özgüvenli ve kararlı olan Vincent Freeman (Ethan Hawke) ön sahnede istemediği bir performansı sergilemek zorunda kalmaktadır. Tüm bu çatışmalar ona bazı kuralların dışına çıkmaya zorlamaktadır. Vincent Freeman (Ethan Hawke) filmin başında istemediği bir performans sergilerken daha sonra geçerli bir bireyin yerine geçip, geçerli bir bireyden istenilen performansı sunmaktadır. Filmde vitrin kavramının içinde bireylerin genleri olduğu söylenebilir. Vincent Freeman (Ethan Hawke) ise vitrinde genlerin değil isteğin ve inancın olduğunu göstermektedir. Vincent Freeman (Ethan Hawke)'ın vitrindekiler ona çoğu geçerli bireyin hayallerindeki başarıyı getirmiştir.

Irene Cassini (Uma Thurman), ön sahne ve arka sahne arasındaki çatışmasını daha çok filmin sonlarına doğru yaşamaktadır. Goffman'a göre birey iki benliğinin çatışmasına rağmen en iyi benliğini sunmaya çalışmaktadır. Irene Cassini (Uma Thurman) filmin sonlarına doğru öğrendikleriyle bir çatışma yaşasa dahi olumlu bir benlik sunumu yapmaktadır. Goffman'ın dramaturji kuramındaki vitrin kavramının içerisini tamamen gen özellikleriyle doldurmuş olup bununla sahnede seyirciyle buluşmaktadır.

Jerome Eugene Marrow (Jude Law) ise başlangıçta benlik sunumunda oldukça iyi bir izlenime sahip sonradan damgalanmış bir karakterdir. *"Kimliklerin üç özelliği vardır; kısmen bireysel ya da kişiseldir; kısmen ortak ya da sosyaldir; her zaman bedensel olarak "cisimleşmiştir" (Giddens & Sutton, 2008, s. 316).* Jerome Eugene Marrow (Jude Law) film boyunca önemli bir benlik çatışması içinde olan karakterlerden biridir. Jerome Eugene Marrow (Jude Law) hayatının bir bölümüne kadar sahnede olup, daha sonra yaşadığı kaza sonrasında tamamen sahne arkasında duran bir birey olmuştur. Kazadan sonra seyirciden (toplumdan) çekinmiş ve yaşadığı benlik çatışmasında arka benliğiyle yaşamını sürdürme kararı almıştır.

Goffman benlik için bireyin toplum tarafından beklenenler üzerinden bir davranış sergilendiğinde kişinin hissettiği şey olarak tanımlamaktadır. Vincent Freeman (Ethan Hawke) da bunu yapmaktadır. Seyirci kendisini sınırlamasına rağmen hissettikleriyle benlik oluşturmaktadır. Sahne arkasında damgalı bir birey ve bunu saklamaktadır. Sahne önünde ise tam da kendisinden beklendiği gibi davranmaktaydı. Vincent Freeman (Ethan Hawke), Jerome Eugene Marrow (Jude Law) sahnesini oynamaktaydı ancak önemli olan dışarıdakilerin kim olduğu düşünceleri değil, performansını sergilerken ne hissettiğiydi. Vincent Freeman (Ethan Hawke) karakteri gen damlamasına inanmamış

ve iki benliğinin dengesi için iki ayrı kişiyi oynamıştır. Filmde gen ayrımcılığına inanmadığını gösteren cümlesi ise, “*Genetik olarak üstün olanlar için, başarı sağlamak daha kolaydır. Ama asla garanti değildir. Neticede, karakteri belirleyen bir gen yoktur*” cümlesi olmuştur.

4. “GERÇEK ÖZGEÇMİŞ GENLERDEYDİ”

Tarih boyunca insanoğlu için çoğu zaman bir sınıflaşma söz konusu olmuştur. Teknolojinin ve bilimin her geçen gün kendi sınırlarının da ötesinde geçmesi ile birlikte toplumsal anlamda bazı değişimler yaşanmaktadır. Tüm bu gelişmelerin etkisiyle oluşabilecek yeni bir sınıf anlayışı ele alan Gattaca filmi, yeni bir dünyadan bahsetmektedir. Gattaca genetik mühendisliğin çok fazla ilerlemiş olduğu ve bununla birlikte toplumda oluşan yeni sınıfların olduğu bir dünyadan bahsetmektedir. Filmde bu sınıflar arası ayrımcılığını Vincent Freeman (Ethan Hawke) “*gen ayrımcılığı*” şeklinde ifade etmektedir. Gattaca bilim ve teknolojinin gelişimiyle birlikte oluşan bir sınıflaşmayı içermektedir. Filmde bu sınıflaşmanın yasal olmamasının yanı sıra hayatlarının her yerinde bu sınıflaşmanın olduğu görülmektedir. Ayrımcılığın varlığını ve bilime yönelik oluştuğunu da “*günümüzde bilime dayanan bir ayrımcılık var*” cümlesiyle ifade edilmektedir. Gattaca bireyleri geçerli ve geçersiz olarak ayıran bir dünyada geçersiz bir bireyin yaşamı üzerinden işlenmiştir. Filmde kusursuz bireylerin üretiminin olduğu görülürken bunlardan biri olmayan bir karakter üzerinden anlatılmıştır (Ünver, 2020, s. 102). Tanrının çocukları olarak anılan bireylerin geçersiz ve kusurlu olarak damgalandığı ve laboratuvar ortamındaki bireylerin geçerli ve kusursuz olduğu Gattaca bireyleri DNA’ları üzerinden sınıflara ayırmıştır. Tanrısız olanın kusurlu oluşuna dair en özet diyalog Vincent Freeman (Ethan Hawke) ve müdürü arasında geçen + *Çalışma ortamını öyle temiz tutuyorsun ki, Jerome. -Neredeyse tanrısız öyle demezler mi? “Tanrısız”* diyalogudur. Bu konuşma yapıldığı esnada Vincent Freeman (Ethan Hawke)’nın masasının üzerinde geçerli olan Eugene Marrow (Jude Law)’un deri atıkları bulunmaktadır. Tanrısız olanın kusurlu oluşuna dair bir ironi olarak yapılmış bir konuşmadır. Genlerin bireyin gerçek kimlikleri olması ondan asla kaçamayacaklarını gösteriyordu. Vincent Freeman (Ethan Hawke) DNA’sını bu sebeple kabul etmemekteydi. *Babam haklıydı. Geçmişimle ilgili ne kadar yalan söylesem de, faydasızdı. Çünkü gerçek özgeçmişim genlerimdeydi.* Birden fazla iş yerinde çalışan Vincent Freeman (Ethan Hawke) bu gerçeği defalarca tecrübe etmiş bir geçersizdi. Gattaca’da üstte olmanın tek yolu damarlarındaki kandan geçmekteydi. Vincent Freeman (Ethan Hawke)bildiği ancak kendisine yardım eden adam tarafından bu gerçek ilk defa yüzüne karşı söylenmiş gerçektir. *Ne zamandır insanlar fotoğrafları inceliyorlar ki? Kimlik kartına benim resmimi bile koyabilirsin. Kan, ihtiyacın olan tek pasaporttur.* Vincent Freeman (Ethan Hawke) bir geçerlinin yerine geçtiğinde bile onun en iyi ikinci olduğunu gördü. Geçerli bireyler için sonda olmak diye bir şeyin olmadığı bir dünyaydı. Vincent Freeman (Ethan Hawke)’nın yerine geçtiğinde ve felç geçirdiğinde de Jerome Eugene Marrow (Jude Law) ikinci olabilmişti. *Jerome Marrow, asla podyumda bir alt basamakta olmamalıydı. Yine de her zaman ikinci en iyi olup durdu.* Tüm bu gen ayrımcılığını kabul etmeyen Vincent Freeman (Ethan Hawke) sorunun toplumun bakış açısında olduğunu bilmekteydi. Geçerli bireyler geçersiz bireyler için bazı söylemlerde bulunur ve geçersizler buna göre bir benlik geliştirmekteydi. Toplumun bireye karşı oluşturduğu tutum bireyin benliğini oluştururken bireyin amaçladı benlik ise onun ideal benliğidir (Akkoyun & Ersever, 1989, s. 676). Vincent Freeman (Ethan Hawke) ideal benliğini yaşayabilmek için toplumdaki sınıf bilincindeki geçerli birey olmak adına kimliğini bırakmıştı.

Gattaca bireylerin özgeçmişlerinin ve kabiliyetlerinin genlerinde olduğunu kabul eden yakın gelecekte olması mümkün bir dünyadan bahsetmektedir. Bireylerin dilleri, ırkları ve renkleriyle sınıflandırılmadığı bir dünya işlenmiştir. Tarih toplumsal sınıflaşmaya birçok toplumda, kabiledede şahit olmuştur. Sınıflaşma için çoğu zaman o dönemin şartları belirleyici olmuştur. Günümüzde her gün biraz daha gelişen teknoloji ve bilim zamanla bu konudaki belirleyici etken olabilir. Gattaca bu anlamda beklenen bir gelecekte ve buradaki toplumsal ve bireysel sonuçlarını ele almıştır. Vincent Freeman (Ethan Hawke) için bu ayırım her ne kadar doğru olmasa da geçmişe ışık tutulduğunda her zaman mantıklı görülen sınıflaşmalar ve bunu kabul etmeyen bireyler olmuştur.

5. GENETİK AYRIMCILIĞIN DIŞA YANSIMASI OLARAK VİNCENT FREEMAN KARAKTERİ

Vincent Freeman (Ethan Hawke) uzay istasyonunda çalışma hayali olan ve gen ayrımcılığının olduğu bir sistemdeki dezavantajlı grupta yer almaktadır. Diğer bir deyişle; “*Genel bir deyimle ben bir “ödünc merdiven”dim ya da “de-jene-re”*”. Filmde laboratuvar ortamında doğmuş bireyler, geçerli kişiler olarak görülürken geçersiz bireyler ise kusurlu bireyler olarak görülmektedir. Geçerli ve

geçersizler arasındaki farkı en iyi anlatan cümle ise; *Euqene, asla bir “utero” olmanın, yani “doğal doğmuş” olmanın, “geçersiz” olmanın, olağan dışlanmasını yaşamadı. Bir “geçerli”, “tüp ürünü”, “yapılmış adam” olarak, farklı acı çekiyordu. Mükemmelliğin yükü.* İki başka dünya olarak hayatı yaşamaktadırlar. Gattaca DNA'nın toplumdaki tüm düzeni belirlediği adaletsiz bir sistemi ele almaktadır (Başaran, 2007, s. 151). Bu dünya için geçersizler problemlili ve eksiklerdir bu sebeple onlardan bir başarı beklenmemektedir. Toplum içerisinde yapabilecekleri sınırlı aktivite ve meslek grupları bulunmaktadır. Vincent Freeman (Ethan Hawke) “Bunu %60 nörolojik problem, %42 manik depresyon, %89 dikkat eksikliği ve %99 kalp hastalığı olasılıklarına rağmen başarmıştır” (Önce, 2021). Vincent Freeman (Ethan Hawke) tüm bu oranlar yüzünden geçersiz ya da damgalı olarak görüldüğü için maruz kaldığı sınırlamalara rağmen başarının genlerde olmadığını kanıtlamıştır.

Vincent Freeman (Ethan Hawke) Goffman'ın benlik sunumu kuramındaki ön sahne ve arka sahnenin arasındaki çatışmaları yaşayan ve buna bağlı olarak da bazı etik ilkelere zarar veren bir karakterdir. Öncelikle toplumdaki geçersiz birey oluşu onu damgalanmış bir birey yapmaktadır. Toplum içinde yaşanılacak en ağır şeylerden birini yaşamaktadır. Damgalanmak. Bir kişinin yaşadığı toplum içerisinde yaşayabileceği en ağır durumlardan biri damgalı birey olmaktır (Newman, 2016, s. 87). Toplumda damgalı olması onu sınırlayan ona karşı kullanılan bir araçtır. Sosyal yaşamda bireylerin karşılıklı birbirileri için kullanacakları ve düşünce sahibi olacakları şey kimliklerdir (Bilton, et al., 2008, s. 500). Günlük hayatta bireyin dışa vurduğu her davranış kişiye karşı kullanılabilir bir güçtedir. Her zaman sergilenen davranış değil bazen de sadece içinde bulunulmaması gereken grupta olmak zorunda kaldıkları için bazı sınırlara maruz kalınmaktadır.

Kişi bir toplum içindeki varlığından birey olduğunu anlarken, kişilik özelliği ise kişinin sosyal çevredeki durumlara karşı direnmedir (Wallace & Wolf, 2012, s. 318). Vincent Freeman (Ethan Hawke) bu damgayı kabullenmemektedir. Bunun üzerine geçerli bir bireyin yerine geçip, burada etik ilkelere de zarar vererek hissettiği kişiyi sahneye çıkarabilmektedir. Goffman'a göre ayrıksı rollerde en önemli ve dikkat çekenlerden biri toplumsal kuruma sahte kimlikler sokanlardır (Goffman, 2018, s. 141). Vincent Freeman (Ethan Hawke) bu kurumlara sahte kimlikle giren bir birey olmanın yanı sıra gerçek benliğini yaşayabilmek için buna mecburdur. Arka sahnede damgalı ve problemlili genlere sahip olan Vincent Freeman (Ethan Hawke), ön sahnede ise tamamen geçerli bir bireyden beklenildiği gibi bir tutum içerisinde olmaktadır. Benlik bireyin içindeki bulunduğu duruma göre değiştirebileceği bir durumdur. Benlik tam olarak gizli tutulamayabilir ancak bazı durumlarda değişebilme özelliği bulunmaktadır (Poloma, 2017, s. 221). Vincent Freeman (Ethan Hawke) kendisine atfedilen benliği kabul etmeyip hissettiği, gerçek benliğini farklı yollarla sunmuş ve hedefine ulaşmıştır.

6. “KARAKTERİ BELİRLEYEN BİR GEN YOKTUR”

Bireyler toplumun kendilerine biçtiği tutumlar çerçevesinde benlik geliştirmektedirler. Sosyalleşme sürecinde tüm süreç bireyin davranışlarını şekillendirmede etkili olmaktadır (Gulmammadzada & Işıklı, 2020, s. 76). Toplumun bireye karşı tutumlarıyla gerçekleşen benliklerin görünmeyen sahne arkalarında kişinin kendi ilgi ve motivasyonları saklanmaktadır. Davranışlar bir noktaya kadar toplumun etkisiyle şekillenirken, asıl gerçeklik bireyin geçmişine ve ilgilerine göre farklılık göstermektedir (Giddens & Sutton, 2008, s. 315). Sahne arkasında bir astronot olmayı hayal eden Vincent Freeman (Ethan Hawke) için toplumun kendisine sunduğu benlik sınırları içinde bu imkânsızdır. Gattaca geçersiz bireylerin sınırlandırıldığı ve toplum tarafından olumsuz tutumlara maruz bırakılan bir sınıfın olduğu dünyada geçmektedir. Geçersiz bir birey olan Vincent Freeman (Ethan Hawke), yaşadığı hayatı ve kabullenemediği gen ayrımcılığı en iyi özetleyen “*Benim durumumdaki pek çok kişi gibi, izleyen birkaç yıl orada burada dolaşıp nerede iş bulduysam çalıştım. Eyaletteki tuvaletlerin yarısını temizlemiştir. Artık sosyal statü veya deri rengi tarafından belirlenmeyen yeni bir alt sınıfa aittim*” ifadesi olmuştur. Vincent Freeman (Ethan Hawke)'a göre genlerinin bir anlamı olmamalıydı. Film kendi içinde iki bölüme ayrılmakta olup ilk bölümde geçersiz bir Vincent Freeman (Ethan Hawke)'nın hayatı ve iki benliği arasındaki çatışması ele alınırken ikinci bölümde geçerli Vincent Freeman (Ethan Hawke)'ın genlerine meydan okuyan hali ele alınmıştır. Filmdeki bu iki parça genlerin bireylerin başarılı olacağını belirlediğini ve bu durumun böyle olmadığını gösteren bir tez üzerinden ilerlemiştir. Vincent Freeman (Ethan Hawke) yasadışı yollarla elde ettiği geçerli kimliğini yaşadığı ikinci bölümde de yeniden bir çatışmaya girmek zorunda kalmıştır. Bir geçersiz olan Vincent Freeman (Ethan Hawke) için ilk bölümde abisini yüzmede geçmek zor iken filmin sonunda yaptığı yarışta abisini geçmiştir. *Hayatımızda kardeşimin düşündüğü kadar güçlü olmadığı ve benim onun sandığı kadar zayıf olmadığım tek andı. Her şeyi mümkün kılan bir an.* Vincent Freeman (Ethan Hawke) genlerin başarıyla ilişkili olmadığını kanıtladığı bir son

olmuştur. Başarının genlerle ilgili olmadığını da anlattığı cümlesi “*Genetik olarak üstün olanlar için, başarı sağlamak daha kolaydır. Ama asla garanti değildir. Neticede, karakteri belirleyen bir gen yoktur*” olmuştur. Filmde Gattaca binasındaki müdür DNA’sında şiddet bulundurmayan bir geçerli olmasına rağmen işlediği cinayet ile genlerin başarıda bir adım olmadığı gösteren başka bir detay olmuştur. Filmin sonunda uzaya gitmeyi başaran karakterin bu sonunu aslında yönetmenin filmin başında kullandığı ima etme anlamına gelen foreshadowing tekniği ile önceden göstermiştir. Eugene Marrow (Jude Law)’un madalyonundaki yüzen iki kişi üzerinden yarışın kazananı önceden gösterilmişti. Film başından itibaren kusurlu bir birey üzerinden gen ayrımcılığını ele almış olup birçok detay ile genin insanın başarısındaki etkisinin olmayışını göstermiştir.

7. SONUÇ

Sosyal bilimciler son yıllarda teknolojinin insan yaşamında önemli bir yer haline gelmesiyle birlikte etkilerine odaklanmış durumdadır. Bu etkiler hem toplumsal hem de bireysel olabilmektedir. Bireysel etkilerden biri, sosyal medya da görünür olmaktır. Bireyler burada olumlu bir benlik sunumu yapmaya çalışmaktadırlar. Benlik kavramı ve benlik sunumu kavramları da bu gelişmeyle birlikte dikkat çeken konulardan biri haline gelmiştir. Önemli bazı sosyal bilimciler bunu konuya bazı açıklamalar getirmiştir. Bu isimler biri olan Erving Goffman benlik sunumu kavramını, Dramaturji kuramı üzerinden açıklamaktadır. bu kuramında benlik ile ilgili tanımlamalarını tiyatro sahnesi üzerinden yapmıştır. Dramaturji kuramında ön sahne, arka sahne, performans, seyirci, aktör/oyuncu ve vitrin gibi önemli kavramlar üzerinden anlatmıştır. Bireyin benliğini arka sahne, kişinin olduğu gibi davrandığı ve ön sahne, toplumun yazılı olmayan beklentilerine göre sergilenen benliktir. Sinema birçok alanda her gün biraz daha önemli hale gelmektedir. Bazı konuları anlatmak için ya da örneklendirmek adına önemli bir araç haline gelmektedir. Andrew Niccol’un Gattaca filminde üstün bir mühendislik gerçeğiyle birlikte gelen benlik çatışmaları ve eşitsizlikleri anlatılmaktadır. Film Erving Goffman’ın benlik sunumu konusundaki tanımlamalarına örnek olmak adına önemli bir araç olmaktadır. Filmde gen mühendisliğinin en üst noktalarda yaşandığı bir sistemde bireyler arası bir gen ayrımcılığı mevcuttur. Filmde bireyler arasında geçerli ve geçersiz olma etiketleri bulunmaktadır. İleri düzey bir mühendisliğinin sebep olduğu eşitsizlik, ötekileştirilme, sınırlandırılma ve damgalanma gibi unsurların bireylerin benlik çatışmalarına olan etkileri bulunmaktadır. Filmde üç karakterin toplumdaki yerleri ve bunu bireylerdeki etkisi ile ilgili önemli detaylar verilmektedir. Vincent Freeman (Ethan Hawke) toplumun belli bir yaşa kadar kabul görmediği bir birey iken sonrasında önemli bir isim olup kabul görmektedir. Onun toplum tarafından karşılaştığı bu iki farklı süreç karakter üzerinde benlik çatışması ve benlik sunumu kavramlarına farklı noktalarda cevap bulunmaktadır. Irene Cassini (Uma Thurman) filmin başından sonuna kadar sahnede önemli bir aktör iken sahne arkasında bazı değişimler yaşamaktadır. Jerome Eugene Marrow (Jude Law) ise hayatı boyunca geçerli bir birey olup bir dönem sonra sahne önünde damgalı bir birey olmuştur. Karakter bunun üzerine Goffman’ın sahne alegorisinde aslında bahsettiği toplumun karşısına bir daha çıkmama kararı almıştır. Her karakter film boyunca ön sahne ya da arka sahnede farklı olma zorunda kalmış ve farklı benlik sunumu içerisine girmiştir. Bir “love baby” olan Vincent Freeman (Ethan Hawke) kusurlu birey olarak kabul edilmektedir. Vincent Freeman (Ethan Hawke)’nın üzerinden genlerin bir başarı sebebi olmadığını anlatan ve bireyin ön sahne ve arka sahne arasında yaşadığı çatışmaları anlatmıştır. Dünyada Vincent Freeman (Ethan Hawke) gibi yaşayan binlerce insana ışık tutan bir filmidir. Toplumda damgalanma ve bundan dolayı sınırlandırılan ya da benlik sunumlarını olumlu gerçekleştirmek adına sevmediği şeyleri yapan çok fazla insan bulunmaktadır. Muhtemelen tarih boyunca çok büyük yeteneklere sahip insanlar, bu sebeplerle asla sahne arkasını sahne önüne taşımaya cesaret edemediler. Ancak tarih boyunca başarının insan genleriyle ilgili olmadığını gösteren çok fazla insan olmuştur. Bunlardan bazıları Albert Einstein: Otistik Spektrum Bozukluğuna, Isaac Newton: Asperger Sendromu, Charles Darwin: Kekeme Ve Chagas Hastası, Pablo Picasso: Disleksi, Dante Alighieri: Norkolepsi Ve Kas Gevşekliği Hastalıkları, Salvador Dali: Parkinson Hastalığı, Stephen Hawking: Als Hastalığı, Pisagor: Obsesif Kompulsif Bozukluk, Abraham Lincoln: Marfan Sendromu, Emily Dickinson: Manik Depresyon ve çok daha fazlası bunu kanıtlamışlardır.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (2017). *Ne İçin Yaşıyoruz*. İzmir: Lilith Yayıncılık.
- Akgün, E. (2018). Sosyal Medya Platformlarından Youtube Üzerinden Benlik Sunumunun Dramaturjik Bir Analizi. *Yeni Medya Hakemli, Akademik, E-Dergi*, (4), 29-49.
- Akkoyun, F. & Ersever, H. (1989). İdeal Benliğin Değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, (2), 675-686.
- Aslan-Yılmaz, H. (2016). Bir Derleme: Benlik Kavramına İlişkin Bazı Yaklaşımlar Ve Tanımlamalar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (48), 79-89.
- Aygül, H. H., Çelik, G., & Şensoy, A. F. (2018). Mahpus Öğrencilerin Benlik Sunumları: Dramaturjik İlkeler, Damga Ve Total Kurum. *Sdü Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (45), 189-204.
- Baritci, F. & Fidan, Z. (2018). Sosyal Ağlarda Benlik Sunumuna Dair Bir Distopya: Black Mirror Dizisi Örneği. *Connectist: Istanbul University Journal Of Communication Sciences*, (54), 37-63.
- Başaran, T. (2007). *Soğuk Savaş Sonrası Bilimkurgu Sinemasında Distopik Sistemler Ve Kontrol Mekanizmaları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Sinema Anabilim Dalı.
- Bayad, A. (2016). Erving Goffman'ın Benlik Kavramı Ve İnsan Doğası Varsayımı. *Psikoloji Çalışmaları*, (1), 81-93.
- Bilton, T., Bonnett, K., Jones, P., Lawson, T., Skinner, D., Stanworth, M., Et Al. (2008). *Sosyoloji*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Esgin, A. (2008). *Anthony Giddens Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Giddens, A., & Sutton, P. W. (2008). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Giddens, A., & Turner, J. (2013). *Günümüzde Sosyal Teori*. İstanbul: Say Yayınları.
- Goffman, E. (2018a). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. (B. Cezar, Çev.) İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Goffman, E. (2018b). *Toplum İçinde Davranmak*. Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Goffman, E. (2019). *Etkileşim Ritüelleri Yüz Yüze Davranış Üzerine Denemeler*. Ankara: Heretik Yayınları.
- Goffman, E. (2020). *Damga*. Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Gulmammadzada, U., & Işıklı, Ş. (2020). Instagram'da Benlik Sunumu: Takipçi Etkisi Üzerine Dramaturjik Bir İnceleme. *Ajut-E: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, (43), 74-104.
- Halidi, G. (2017). Üç Öjeni Distopyası: Kızıl Nehirler, Cesur Yeni Dünya, Gattaca. *Türkiye Biyoetik Dergisi*, (4), 111-117.
- Harrari, Y. N. (2018). *21. Yüzyıl İçin 21 Ders*. İstanbul : Kolektif Kitap.
- Hülür, A. (2017). Erving Goffman: Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, (2), 158-165.
- Kavut, S. (2018). Goffman'ın Benlik Sunumu Kuramı Bağlamında Sosyal Medyada Kimlik İnşası: Instagram Üzerine Bir Araştırma. *Nosyon: Uluslararası Toplum Ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, (1), 1-12.
- Küskün, Ö. N. (2015, Kasım 2). Genetik Yatkınlığın Yoksa Azmin Var: Gattaca. Mart 16, 2021 Tarihinde Kahramangiller: <https://Kahramangiller.Com/Sinema/Genetik-Yatkınligin-Yoksa-Azmin-Var-Gattaca/> Adresinden Alındı.
- Marshall, G. (2014). *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara : Bilim Ve Sanat Yayınları.
- Newman, D. M. (2016). *Birey Ve Toplumun İnşası*. A. Arslan İçinde, *Sosyoloji Günlük Yaşamın Mimarisini Keşfetmek* (S. 68). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Önce, Ş. (2021, Mart 4). Gattaca Filmi: Geleceğin Toplumunda Genetik Temelli Ayrımcılık. Mart 17, 2021 Tarihinde Sophos Akademi: <https://www.sophosakademi.org/gattaca-gelecegin-genetik-duzeni-icerisinde-ayrimciligin-genetik-boyutunun-incelemesi/> Adresinden Alındı.
- Önce, Ş. (2020). Gattaca: Geleceğin Genetik Düzeni İçerisinde Ayrımcılığın Genetik Boyutunun İncelemesi. Researchgate.
- Özcan, B. (2019, Ocak 27). Dünyanın İlk Tasarlanmış Bebekleri Doğdu! Şubat 25, 2022 Tarihinde Barış Özcan: <https://barisozcan.com/dunyanin-ilk-tasarlanmis-bebekleri-dogdu/> Adresinden Alındı.
- Özen, Y., & Gülaçtı, F. (2010). Benlik-Kavramı Ve Benliğin Gelişimi Bilen Benliğe Gerekçinim Var Mı? . Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 21-37.
- Özkök, Ö. (2019). *Sosyal Medyada Sanal Kimlikler; Sosyal Medya Fenomenlerinin Benlik Sunumları Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi-İletişim Sanatları . T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Poloma, M. M. (2017). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. Ankara : Palme Yayıncılık.
- Ritzer, G. (2014). *Klasik Sosyoloji Kuramları*. Ankara: De Ki Basım Yayım Ltd. Şti.
- Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2013). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. (I. E. Howison, Çev.) Ankara: Deki Yayınevi.
- Sevim, K., & Artan, T. (2021). Yüksek Ve Düşük Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler. *Toplumsal Politika Dergisi* , (2), 109-121.
- Slattery, M. (2017). *Sosyolojide Temel Fikirler*. Ankara: Sentez Yayıncılık.
- Ünver, B. (2020). Distopik Bilim Kurgu Sinemasında Gelecek Mekânları Ve Mimari Öngörüler. *Yedi: Sanat, Tasarım Ve Bilim Dergisi* , (24), 95-111.
- Wallace, R. A., & Wolf, A. (2012). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları Klasik Geleneğin Genişletilmesi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Yamanol, İ. (2017, Kasım 11). Geleceğin Genetik Düzeni: Gattaca. Mart 16, 2021 Tarihinde Bilim Kurgu Kulübü : <https://www.bilimkurgukulubu.com/sinema/gelecegin-genetik-duzeni-gattaca/> adresinden alındı.